

Слід зазначити, що виокремлення та дотримання в рамках антикризової діяльності туристичних підприємств вище зазначених спеціальних принципів управління персоналом в кризових умовах, які поділяються на основні й такі, що враховують соціально – психологічні аспекти антикризового менеджменту, може забезпечити підвищення ефективності антикризових заходів підприємств туристичного бізнесу. Результати дослідження направлені на забезпечення практичного результату від підвищення ефективності антикризових заходів підприємства та розробку рекомендацій керівникам туристичних підприємств щодо їх ефективного застосування.

Список використаних джерел

1. Короткова Э. М. Антикризисное управление / Э. М. Короткова // Учебник. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 432 с.
2. Кноринг В. И. Искусство управления: Учебник / В. И. Кноринг. – М. : Издательство БЕК, 2010. – 288 с.
3. Митин А. Н. Антикризисное управление персоналом организации / А. Н. Митин, А. Э. Фёдорова, Ю. А. Токарева, А. В. Овчинников // Учебное пособие. – СПб. : Питер, 2008. – С. 91-94.
4. Бовькин В. И. Организация туризма (управление предприятием на уровне высших стандартов : теория и практика эффективного управления) / В. И. Бовькин. – М. : ОАО «Издательство «Экономика»», 2014. – 129 с.
5. Александрова А. Ю. Международный туризм / А. Ю. Александрова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 325 с.

ЛІНІЧ С.Ю., к. філ. н.,

доцент кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

DOI: 10.58521/978-966-924-433-8-2017-216-84-88

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Одним із базових завдань освіти на всіх етапах її розвитку залишається соціалізація особистості як складний процес та результат, унаслідок якого відбувається успішна взаємодія особистості та суспільства задля розв'язання ключових проблем як власне особистісного, так і загалом суспільного розвитку.

Сьогодні все більше уваги в сучасних педагогічних науках приділяють питанням інклюзивного навчання осіб з інвалідністю на

всіх рівнях освіти. Завдяки тісній співпраці громадських організацій з сучасною системою управління освітою, активному включенню в цей процес закордонних донорів та партнерів за останні 7 років вдалося домогтися значних зрушень у питаннях організації інклюзивного навчання у системі дошкільної та шкільної освіти. Традиційна професійна спеціальна освіта теж поступово переорієнтовується на нові цілі та принципи навчання осіб з інвалідністю. Інертною і нечутливою до змін залишається система вищої освіти.

Причини недостатньої включеності системи вищої освіти у процес формування інклюзивного суспільства є різними.

По-перше, недостатня увага до цієї ланки освіти з боку громадського сектора та невиключення нагальних питань інклюзивного навчання у законотворення пояснюється намаганням поступово розвивати інклюзію: спершу дошкільна освіта, потім шкільна і тільки потім, якщо вистачить часу і вектори державної політики не зміняться, – вища. Здавалося б, у цьому є своя логіка, однак на практиці ми викидаємо з процесу повноцінної освіти тисячі хлопців та дівчат, які бажають навчатися у виші вже сьогодні, а не тоді, коли настане черга вищої освіти у системі глобальних змін. Що отримуємо в результаті? Студент, який має ті чи інші навчальні бар'єри, змушений боротися з ними самотужки або ж іти на навчання в єдиний на сьогодні інклюзивний вищий навчальний заклад – Університет «Україна», що, на щастя, має достатньо широкий спектр спеціальностей та добре представлений у різних регіонах України. Однак така ситуація є ненормальною, кожен вищий навчальний заклад на сьогодні може забезпечити необхідні умови для усунення ключових навчальних бар'єрів та забезпечити необхідний методичний, психологічний та соціальний супровід для такого студента упродовж усього процесу навчання.

По-друге, недостатня увага до проблем навчання осіб з інвалідністю у вищому навчальному закладі викликана свідомою дискримінацією абітурієнтів з інвалідністю та їхнього права на вищу освіту. Побувають дві протилежні, проте однаковою мірою шкідливі думки про навчання осіб з інвалідністю у виші та його ефективність: все одно така людина не буде працювати за професією, бо неспроможна ні на що, крім грубої фізичної праці, а тому потрібно: 1) відсіяти такого абітурієнта задля збереження його ж і нашої рівноваги; 2) вчити таку людину абияк, не акцентуючи на його професійних якостях, даруючи з жалощів оцінки і не зважаючи на результативність такого навчання. Таке ставлення до осіб з інвалідністю ставить під удар усю систему інклюзивної освіти саме тому, що не забезпечує

базової функції освіти – соціалізації.

Отже, проблема навчання осіб з інвалідністю у вищій школі є достатньо актуальною й потребує глибокого й усебічного охоплення. Зупинімося детальніше на основній меті та способах її реалізації – на проблемі соціалізації осіб з інвалідністю під час навчання у вищому навчальному закладі.

Під соціалізацією зазвичай розуміють «комплексний процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють йому бути повноправним членом суспільності» [3]. Соціалізація – багатовимірний процес. Зазвичай виділяють первинну і вторинну, групову, гендерну, організаційну [1]; адаптивну та неадаптивну [2] соціалізації. Розрізняють різні процеси соціалізації залежно від її агента: сімейна, навчальна, позанавчальна, стихійна та ін. [2].

Соціалізація є двостороннім процесом: взаємодією особи та агента соціалізації, постійним процесом навчання-учіння в найширшому сенсі.

Критерії соціалізованості особистості розглядаються сьогодні на різних рівнях, однак ми зупинимося на успішності взаємодії особи та суспільства та можливості одночасного розв'язання проблем особистості та суспільства як базовому критерію ефективності соціалізації.

Стосовно студентів з інвалідністю їхня соціалізація буде успішною, якщо знято всі психологічні та власне соціальні бар'єри на шляху до опанування такою особою професії, подальшого працевлаштування та успішної професійної діяльності, і, як наслідок, ефективного включення такої особи у сім'ю, колектив, громаду.

Реалізація поставленої мети наштовхується на низку труднощів.

Насамперед потрібно розуміти, що студент з інвалідністю – дуже широке поняття. Насправді кожна ситуація – це окрема педагогічна проблема. Так, є загальні рекомендації, що дозволяють виробити певну стратегію побудови взаємодії зі студентом з порушенням слуху, зору, людиною на візку, особою, що має наслідки ДЦП або порушення мовлення. Однак на практиці особа з інвалідністю може зовні не потребувати жодних додаткових технологічних умов, а може навпаки мати потребу одночасно і в супроводі, і в перекладі на жестову мову тощо. На нашу думку, найбільш ефективним способом взаємодії з особами з інвалідністю є винятково індивідуальний підхід, що базується на низці рекомендацій, але загалом розглядає такого студента не з погляду його неспроможності, а з позицій вибору оптимальних методів навчальної та позанавчальної взаємодії.

По-друге, важливим фактором соціалізації студентів з інвалідністю є одночасна робота і з особою з інвалідністю, і з агентами соціалізаційного впливу: однокурсниками та одногрупниками, викладачами, батьками. Тільки у комплексі можна повною мірою забезпечити ефективне розв'язання більшості проблем, що виникають у процесі навчання.

На практиці робота з іншими студентами, що формують навчальне середовище особи з інвалідністю, повинна бути системною. Наприклад, Вінницький інститут Університету «Україна» запровадив за рахунок варіативних дисциплін вибору навчального закладу вивчення курсів «Інвалідність та суспільство» й «Українська жестова мова». «Інвалідність і суспільство» читається у першому семестрі I курсу, «Українська жестова мова» упродовж усього першого року навчання». Обидві дисципліни є практично орієнтованими і передбачають широке залучення слухачів до тренінгів, виконання практичних завдань, перегляду тематичних фільмів. За результатами вивчення цього курсу вже наприкінці I семестру першокурсники кардинально змінюють первинні установки агресивної або співчутливої поведінки до своїх колег з інвалідністю, легше включаються у процес комунікації, активніше взаємодіють з оточенням.

Не менш важливою є постійна робота із сім'єю такого студента, залучення їх до психологічних тренінгів, семінарів, лекцій.

Робота з викладачами не обмежується тільки тими, хто викладає у групах, де є студенти з інвалідністю. Увесь персонал інституту залучено до проведення щомісячних семінарів щодо формування інклюзивного освітнього середовища. На таких семінарах обговорюються актуальні проблеми, викладачі діляться своїм позитивним досвідом та методичними напрацюваннями; систематично вивчають базові жести української жестової мови.

По-третє, соціалізація студентів з інвалідністю під час навчання у вищому навчальному закладі на практиці означає постійний комплексний супровід такого студента. Для розв'язання цієї проблеми найбільш ефективним є створення у вищому навчальному закладі спеціального підрозділу, що опікується навчанням осіб з інвалідністю. Орієнтовна структура такого підрозділу: фахівець з інклюзивного навчання, дефектолог, перекладачі-дактилологи, соціальний психолог, соціальний реабілітолог. Для кожного студента з інвалідністю повинна бути розроблена індивідуальна програма навчання, що орієнтована на максимально безбар'єрне навчання, а також активне включення такої особи у поза навчальну виховну, гуртково-пошукову, творчу

діяльність у контексті спеціальності, що здобувається.

Залучення студентів з інвалідністю до позанавчальної діяльності на практиці має значно вищий ефект для соціалізації, аніж сам процес учіння-навчання. Саме під час творчої діяльності, самовираження, практичної взаємодії з навколишнім світом та людьми формуються найбільш стійкі соціальні навички.

Отже, соціалізація осіб з інвалідністю під час навчання у вищому навчальному закладі є важливою ланкою соціалізації особистості у дорослому віці. Соціалізація в умовах вишу – це завжди двостороння взаємодія, а тому всі заходи, спрямовані на досягнення цієї мети, повинні бути спрямовані як на особистість зокрема, так і на агентів соціуму, що із нею постійно взаємодіють. Ефективна соціалізація можлива тільки завдяки комплексному впливу на індивіда через активне залучення його до ефективної навчальної, творчої, пошукової та практичної професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Богданова В. В. Траектории социализации современного студенчества. Феномены сообразной и неадаптивной социализации / В. В. Богданова // Социология. – 2009. – № 3. – режим доступу: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/3/Bogdanova/>

2. Зимин А. В. Социализированность индивида как один из основных показателей деятельности общеобразовательных учреждений / А. В. Зимин // Социально-психологические проблемы и исследования детства: ребенок в семье, институтах образования и группах сверстников. – 2013. – режим доступу: http://www.sociosphera.com/publication/conference/2013/163/socializirovanost_individa_kak_odin_iz_osnovnyh_pokazatelej_deyatelnosti_obweobrazovatelnyh_uchrezhdenij/

3. Соціалізація // Вікіпедія. – режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.